

merőséggé. Ki-ki másképpen vállalja ezt a feladatot: nyúglódva, bosszankodva, gépiesen vagy alkotó módon, bizalommal és örömmel.

A különbséget a *Módszertani Közlemények* egykori szerkesztőjének, *Németb Istvámnak* történetével érzékeltetjük. Amikor Párizsban a Notre-Dame-t építették, egy kíváncsiskodó megkérdezte az egyik kőfaragót:

– Uram, mit csinál itt?

– Nem látja, követ faragok – hangzott a mogorva válasz?

Ugyanerre a kérdésre társa sugárzó arccal felelt:

Katedrális építék!

Hasonló a különbség a pedagógus pályán is. Lehet gépiesen, lélektelen munkát végezve robotolni, és tervszerű tudatossággal építeni a jövőt, formálni a jövő nemzedékét.”

DR. KARLOVITZ JÁNOS

Bibari József–H. Tóth Imre:

BEVEZETÉS A RUSSZISZTIKÁBA

Nagyon várt tankönyvet jelentetett meg 1982 tavaszán a Tankönyvkiadó. A cím és a szerzőpáros nem ismeretlen számunkra, 1976-ban az ő tollukból jelent meg e könyv elődje is. Amit most kézbe vehetünk a második, javított kiadás, amely – tematikai gazdagsága és újabb ismeretek közlése folytán – nemcsak a hallgatóknak szól, hanem kézikönyve a már működő orosz tanároknak is, biztos nyelvtörténeti alapot ad – éppen ezért célszerűbb lett volna a jelenleginél nagyobb példányszám-ban kiadni, hisz már most is nehéz hozzájutni.

A mű – amely XIII fejezetből áll – gyakorlatilag egy nagyobb fejezettel bővült, ez azonban nem járt az elsajátítandó tananyag felduzzasztásával, elmaradt ugyanis az előző kiadásban kissé bőven tárgyalt russzisztika-történet áttekintése. Ezzel a változtatással azonban nem egyszerű helycsere történt, hanem fontos kiegészítés; az új témakör Az ószláv nyelv.

(Itt kívánjuk megjegyezni: a tankönyv ezzel a fejezettel lett teljes. Az ószláv nyelv diakrón vizsgálata nélkül az indoeurópai alapokról aligha könnyű átlendülni a szláv írásbeliség kialakulásához, majd pedig az ószláv, illetve óorosz nyelvhez. Sokáig hézagpótlóként szolgált e ponton H. Tóth Imre Bevezetés a szláv nyelvtudományba című egyetemi jegyzete, amely azonban – JATE-jegyzet lévén – a tanárképző főiskolákon nem volt mindenütt használatban.)

Ez a szerves kiegészítés egyúttal frissítés is; a szláv őshazakutatás elméleteit vizsgálva – a már említettekén kívül – ismerteti F. P. Filin és Kniezsa István nézeteit is, mely utóbbi növényföldrajzi és nyelvészeti bizonyítékokra támaszkodva adja meg az őshaza határait.

Az ószláv nyelv fogalma és történetének periodizációja témánál nemcsak Bernstein – kis-sé leegyszerűsített – korszakbeosztását adja meg (Nyíltzótagúság előtti kor – Nyíltzótagúság utáni kor), hanem V. I. Georgiev rész-

letesebb, kidolgozottabb állásfoglalását is a korszakbeosztásra és a legfontosabb ószláv fonológiai és morfológiai jelenségek sorrendjére vonatkozólag (v. ö. 24. o.).

Az ószláv nyelv periodizációja után a mű részletesen foglalkozik e kor hangrendszerének történetével, az itt végbement változásokat – összefoglalásképpen – táblázatba is foglalja. A szótagharmonia törvénye tárgyalásakor új – az előző jegyzetben ill. kiadásban még nem használt – elnevezést, R. I. Avanesov nyomán a szillabéma, a szillabémás szerkezet fogalmát vezeti be (32. o.).

Új nézőpontot ismertet – V. I. Georgiev véleményét – A szövégek hangfejlődési tendenciái alfejezetben. Georgiev – a hagyományos szlavisztika több jelentős képviselőjével szemben – megállapítja: „Az ószlávban a hangok a végzótagban ugyanolyan fonetikai törvényeknek vetik alá magukat, mint a szó más szótagjában” (v. ö. 43. o.).

Az ószláv magánhangzórendszer kialakulásának fonológiai elmélete és az ablaut-jelenség tárgyalása után a könyv érinti a Baudouin de Courtenay kidolgozta morfológiai, valamint a legfontosabb morfológiai változásokat – ezzel fogódzót nyújt, s előkészíti a későbbi fejezetek és korszakok (az ószláv és óorosz nyelv) jobb megértését.

A tankönyv végén (csakúgy, mint az előző kiadásban) minden nagyobb egységhez, korszakhoz bő (újabb szerzőkkel és művekkel is kiegészített), kiválóan használható, a nyelvtudomány mai állását reprezentáló bibliográfiát találunk. Nem hiányzik a könyvből a rövidítések feloldását tartalmazó jegyzék, a fonetikai jelek gyűjteménye, valamint a gyakran használt szakkifejezések rövid értelmezése sem.

Tankönyvkiadó, Bp. 1982. 223. p.

Nagyné Sulyok Hedvig

David Legge–Paul J. Barber:

INFORMÁCIÓ ÉS KÉSZSÉG

„Egy pohár sör megfogása és kihörpintése úgy, hogy ki ne csöpögjön, éppúgy készségnek

tekinthető, mint a biliárdgolyó szakszerű lökése, a kötés és a kenyérsütés" – írja könyvében a Londoni Egyetem két fiatal tanára.

D. Legge és P. J. Barber neve ismertté vált az angol közönség előtt ismeretterjesztő cikkeik által, s most magyar fordításban is olvashatjuk közös alkotásukat. A szerzők komoly tudományos munkát folytatnak az információfeldolgozás területén. Könyvük a ma emberek számára aktuálisra vált kérdésekkel foglalkozik, s érdekes kísérleteket írnak le a készség vizsgálatáról. Az emberi viselkedés és mozgásformákkal kapcsolatban olyan problémákra világítanak rá, amelyekre természetes volta miatt föl sem figyelünk. Például, ki gondolja minden esetben végig, ha jární akar, hogy föl kell emelnie egyik lábát, s előre lendítve ráhelyezni a testsúlyt, és így tovább? Vagy: honnan tudjuk behunyt szemmel is megállapítani, hogy testünk bármely kis része „éppen hol van”? ...

Miről olvashatunk még a könyvben?

Az emberre ható ingerek észlelése és az ingerre adott reakció között idő telik el – kutatók vizsgálják, hogy a vezetésben szerepet kapott idegeknek mekkora az ingervezetési sebességük.

Megismerkedhetünk többféle reakcióválasztásos feladattal, melyeket a szerzők egyszerűen, logikus felépítettséggel foglalnak össze.

Mivel van kapcsolatban a reakcióidő? Hogyan függ a reakcióválaszték terjedelmétől? S mi változik, ha az információfeldolgozást valamilyen tevékenység begyakorlása után vizsgálják? – mindezekre a kérdésekre választ kapunk Legge és Barber könyvében.

Az agy az adott ingerre, információra többféleképpen válaszolhat. Hogyan választja ki a sok lehetőség közül azt az egyet, ahogyan végül is reagál? Létezik-e olyan válaszreakciókészlet, amelyből az agy válogathat?

... Más módja is kell, hogy legyen a rendszernek a reagálásra, mint az, hogy előkészített implicit reakciókészletből válasszon. Másképpen lehetetlen volna újszerű, reakciót adni, és a felnőtt semmivel sem volna ügyesebb a csecsemőnél." Tehát létezik reakcióalkotás – állapítják meg a szerzők. Újabb kérdés merül fel: mikor következik ez be?

Másik, a gyakorlatban előforduló probléma: mikor pontosabb a célzás: a gyors vagy lassú mozgások esetében? A „látó” vagy a „vak” helyzetben? – Úgy gondolom, a szerzők Keele és Posner kísérletével meglepő eredményeket tárnak az olvasó elé. Ki gondolta volna, hogy a gyors célabadás ugyanolyan pontosság, ha nyitott vagy ha behunyt szemmel végzik?

Felfedezhetünk-e törvényszerűséget a meghatározott távolságú és pontosságú mozgás végrehajtásában? – Fitts törvénye arra utal, hogy igen. Fitts egzakt megállapítást közölt arról,

miként nő a célzó mozgás végrehajtásához szükséges idő a távolsággal.

Am e törvény is támadható. A kutatók megerősítő és cáfoló kísérleteiről egyaránt tudomást szerezhettünk az Információ és készség című könyv olvasásakor.

„A célzó mozgások finom elemzésekor egy nagyon gyors oszcilláció vagy tremor (remegés) figyelhető meg.” A szerzők a jelenség magyarázatát keresik, a lehetséges variációkat az olvasó elé tárva. Nemcsak a célzó, hanem a „nyomon követő” mozgásokat is elemezték, s a fiatal angol tanárok érdekesítő vizsgálatok leírásával tárják fel a problémakört.

Mindannyian érdeklődéssel figyeljük a tudomány fejlődését. Jól tudjuk, a törvényszerűségek, törvények felismerését, megfogalmazását hipotézisek előzik meg. Így történik az információelmélet területén is. Legge és Barber közérthetően fogalmazza meg az emberi cselekvésekre felállított hipotéziseket, ezek alátámasztását és cáfolatát is.

„A gyakorlat teszi a mestert” – halljuk és mondjuk sokszor. Mit mutatnak a vizsgálatok? – a tevékenységek begyakorlása során a teljesítmény nő, a javulás üteme lelassul ugyan, de úgy látszik, nincsen „teljesítményplafon”. „Felvetődik a kérdés, vajon a motiváció nem ugyanolyan fontos tényező-e a készség végső szintjének eléréséhez, mint az információfeldolgozó rendszer más mechanikus tulajdonságai” – a problémára választ találunk az Információ és készség című könyv lapjain. Ugyanúgy a készségtanulást elősegítő tényezőkről is.

A rajzfilmekben közismert Tom és Jerry – macska és egér játékos példái, szemléletes modelleji az információfeldolgozás fázisainak. Jerry, a „pszichológiailag kiművelt” egér milyen ismeretek tudatában játssza ki ellenségét, a macskát – bizonyos törvényszerűségekre utal.

Az információelmélet fejlődése során elméleteket dönthet meg, új hipotéziseket állít fel, s egyre közelebb kerülünk az emberi viselkedés, mozgás megismeréséhez.

Legge és Barber írása tájékoztatja az olvasót az információelmélet korábbi és napjainkban elért eredményeiről. Megismertet a készségvizsgálat módszereivel, neves kutatók kísérleteivel, a kísérletek eredményeivel, s a belőlük levont következtetésekkel.

Az Információ és készség című könyvet mindazon olvasók figyelmébe ajánlom, akik érdeklődéssel fordulnak az információelmélet bármely részterületé iránt, a pedagógusoknak, akik készségfejlesztéssel foglalkoznak, és azoknak, akik a pszichológia iránt érdeklődnek.

Madaras Erika

IV. éves fizika-technika szakos hallgató